

SISÄILMARYHMIEN MERKITYS SISÄILMATILANTEIDEN SELVITTÄMISESSÄ JA SISÄILMARYHMÄTYÖSKENTELEN TUEN TARVE KUNNISSA

Kaisa Jalkanen, Anniina Salmela ja Anne Hyvärinen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, ympäristöterveysyksikkö, Kuopio

TIIVISTELMÄ

Osana Sisäilmaongelmien korjaamiseen liittyvät investoinnit, priorisointitarpeet ja päätöksenteko kunnissa eli SisäPri-hanketta lähestyttiin kaikkia Suomen kuntia sähköisellä Webropol-kyselyllä kesällä 2020. Kyselyn tavoitteena oli saada tietoa kunnissa toimivien sisäilmaryhmien työskentelyn merkityksestä päätöksentekoon ja kartoittaa millaista tukea sisäilmaryhmät kokevat tarvitsevansa sisäilmatilanteiden selvittämisessä. SisäPri on valtioneuvoston kanslian selvitys- ja tutkimustoiminnan (VN TEAS) rahoittama hanke ja se toteutetaan yhteistyössä THL:n, Suomen Kuntaliiton ja FCG Finnish Consulting Group Oy:n kanssa. Hankkeesta saatuja tietoja hyödynnetään myös Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelmassa.

TAUSTA

SisäPri-hankeessa tarkastellaan kuntien rakennushankkeiden tärkeysjärjestykseen vaikuttavia tekijöitä erityisesti tilanteissa, joissa mukana on myös sisäilmaongelmaisia kohteita. Lisäksi hankkeessa kerätään kunnilta sisäilmaongelmien hallintaan liittyviä hyviä kokemuksia ja käytänteitä. Hyvien käytäntöjen keräämisessä hyödynnetään myös muista hankkeista saatuja tietoja kuten Kansallisesta sisäilma ja terveys -ohjelmasta sekä Terveet Tilat 2028 -ohjelman työpajoista.

Sisäilmatilanteiden tunnistamisessa ja niihin puuttumisessa on kunnissa edelleen kehittämistarpeita. Aiemmissa VN TEAS-hankkeissa /1-3/ on havaittu kuntien tarvitsevan ohjeistusta erityisesti toimenpiteiden kiireellisyyden määrittelyyn ja kohteiden priorisointiin. Myös rakennusten kunnossapitoon, ennakoiwaan korjaamiseen ja yhteistyöhön tulisi panostaa enemmän. SisäPri-hankeessa sisäilmatilanteen parantamiseksi ja kuntien tukemiseksi selvitettiin edelleen kuntien toimintatapoja ja päätöksentekoa kiinteistökannan hallinnassa ja sisäilmaongelmien hoitamisessa.

KYSELY

Kesäkuussa 2020 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos lähetti kaikille Manner-Suomen kunnille kyselyn, joka pyydettiin ohjaamaan kunnan sisäilmaryhmälle tai sisäilmaryhmän puheenjohtajalle, kunnan tilapalveluun tai vastaavalle taholle vastattavaksi /4/. Kysely toteutettiin Webropol-kyselynä ja se oli auki aina 15.9.2020 saakka.

Kyselyyn saatiin 107 vastausta, jotka kattoivat 34 % kaikista Manner-Suomen kunnista. Osasta kunnista saatiin useita vastauksia. Vastauksia tuli eniten pienistä, alle 5 000 asukkaan kunnista (33 kpl), mutta tämä vastaa vain n. 27 % tästä kuntakokoluokasta (Kuva 1). Suhteellisesti kysely kattoi parhaiten kaikki yli 20 000 asukkaan

Sisäilmaryhmien tuen tarve

Kyselyn tulosten perusteella sisäilmaryhmät tarvitsevat keskimäärin eniten tukea ja ohjeistusta altistumisolosuhteen (39 %) ja terveydellisen merkityksen määrittämiseen (56 %), päteviä ulkopuolisia asiantuntijoita rakennukseen liittyvien selvitysten (47 %) ja korjaussuunnitelmien (36 %) tekemiseen, ohjeistusta siihen, milloin rakennusta on tutkittu ja korjattu riittävästi (42 %) sekä ohjeistusta ja toimintatapoja sisäilmaongelmien hallintaan (38 %).

Eroja tuen tarpeessa kuntakokoluokittain oli terveydellisen merkityksen määrittämisen osalta, johon yli puolet kaikista alle 100 000 asukkaan kunnissa toivoi ohjeistusta. Näyttäisi myös, että kahdessa suurimmassa kuntakokoluokassa (> 50 000 asukasta) on tarve päteville korjaussuunnittelijoille, kun taas alle 50 000 asukkaan kunnissa toivotaan tukea, milloin rakennusta on tutkittu ja korjattu riittävästi. Myös ohjeistusta sisäilmaongelmien hallintaan tarvitsee kyselyn vastausten perusteella eritoten alle 20 000 asukkaan kunnat.

Sisäilmaryhmien toiminnan merkitys päätöksenteossa

Selvitettäessä, millainen merkitys sisäilmaryhmän toiminnalla on päätöksiin, nousee merkittäviksi tekijöiksi altistumisolosuhteen ja terveydellisen merkityksen arviointi sekä kiireellisyyden arviointi (kuva 3). Kun tulosta tarkastellaan kuntakokoluokittain, voidaan havaita, että alle 100 000 asukkaan kunnissa sisäilmaryhmän työ on merkittävämpää terveydellisen merkityksen arvioinnissa kuin suuremmissa kunnissa. Sama tulos heijastuu myös tuen tarpeessa; suurimmat kunnat tarvitsevat terveydellisen merkityksen arviointiin vähemmän tukea kuin pienemmät kunnat. Myös sisäilmaryhmän merkitys korjaustoimintaan on suurempi alle 100 000 asukkaan kunnissa.

	alle 5 000	5 000- 10 000	10 000- 20 000	20 000- 50 000	50 000- 100 000	yli 100 000	keski- arvo
Sisäilmaryhmän merkitys päätöksiin							
investoinneista	3,3	3,7	3,3	3,0	2,8	2,2	3,0
korjaustoiminnasta	3,7	3,9	3,8	3,6	3,8	2,8	3,6
rakennuksesta luopumisesta	3,4	3,4	3,6	3,1	3,3	2,4	3,2
väistötilojen käytöstä	3,5	3,8	3,8	3,4	3,5	2,8	3,5
muista tilaratkaisuista	3,1	3,1	3,2	2,4	3,5	2,4	2,9
teknisistä selvityksistä	3,3	3,3	3,5	3,0	3,8	2,6	3,3
tarvittavista toimenpiteistä	3,7	3,7	3,6	2,9	4,0	3,8	3,6
altistumisen arvioinnista	3,8	3,9	4,2	3,8	4,0	3,4	3,8
toimenpiteiden kiireellisyyden arvioinnista	3,9	4,1	4,3	3,6	3,9	3,6	3,9
terveydellisen merkityksen arvioinnista	3,9	4,0	4,2	4,0	4,0	3,2	3,9

Kuva 3. Sisäilmaryhmän merkitys päätöksiin kuntakokoluokittain asteikolla 1-5, jossa 1=ei merkitystä... 5=suuri merkitys.

Arvioitaessa sisäilmaryhmän toiminnan merkitystä avoimilla kysymyksillä vastausten perusteella sisäilmaryhmän laatimat selvitykset päätöksentekijöille toimivat työvälineinä sisäilmaan liittyvien korjausten tai investointien priorisoinnissa. Sisäilmaryhmät tuottavat yleisesti tietoa päätöksenteon tueksi rakennusten kuntoon sekä olosuhdehaitta- tai oiretietoihin liittyen. Etenkin isommissa kaupungeissa sisäilmaryhmän päätöksenteon tueksi tuottama tieto liittyy lähinnä kokonaiskuvan määrittämiseen tai sisäilmatilanteen seuraamiseen.

sisäilmaryhmä ja tilakeskus koetaan hyvinä vastuuviestijävaihtoehtoina. Muita viestinnän käytössä olevia yhteistyömuotoja kunnissa on mm. käyttäjän ja kiinteistönomistajan yhteisviestintä, Wilma-kanava sekä vastuuviestijänä tilakeskus, jota muut tukevat toimintansa ammattilaisina.

Altistumisolosuhteen ja terveydellisen merkityksen arviointi kunnissa

Altistumisolosuhteen arviointi tehdään pääasiassa yhteistyössä moniammatillisessa sisäilma-ryhmässä tai vastaavassa (63 %), samoin kun terveydellisen merkityksen arviointi (59 %). Yksittäisistä toimijoista altistumisen arvioinnin tekee yleisimmin ulkopuolinen asiantuntija ja terveydellisen merkityksen arvioinnin työterveyshuolto. Moniammatillisen sisäilmaryhmän lisäksi olosuhde- ja terveydellisen merkityksen arviointia tehdään myös pari- tai pienryhmätyöskentelyinä.

Terveydellisen merkityksen arvioinnissa lähtötietoina käytetään useimmiten oire- ja haittailmoitusten määrää ja teknisiä selvityksiä. Usein käytössä on lisäksi kuntotutkimus, altistemittaukset ja sisäilmastonselvitys.

Vaikka sisäilmaryhmät toivovat tukea ja ohjeistusta terveydellisen merkityksen arviointiin, toimii arviointi kyselyn mukaan yli puolessa kunnista hyvin tai erittäin hyvin, eikä kunnan koko näytä vaikuttavan toimivuuteen. Terveydellisen merkityksen arviointia voitaisiin kyselyn avointen vastausten mukaan kehittää mm. lisäämällä tietoa terveysvaikutuksista sekä asiantuntijaresursseja kasvattamalla. Myös selkeän toimintamallin kehittäminen terveydellisen merkityksen arviointiin ja yhteistyön vahvistaminen terveydenhuollon toimijoiden kanssa vaativat edelleen huomiota.

JOHTOPÄÄTÖKSET

- Sisäilmaryhmät toivovat tukea ja ohjeistusta altistumisolosuhteen ja terveydellisen merkityksen määrittämiseen. Lisäksi kunnissa on tarve päteville asiantuntijoille rakennukseen liittyvien selvitysten ja korjaussuunnitelmien tekemiseen. Tuen ja ohjeistuksen tarve kuitenkin vaihtelee kuntakokoluokittain.
- Yleisesti sisäilmaryhmätyöskentelyn koetaan olevan osa priorisointia ja päätöksentekoa tukevaa toimintaa, vaikka sillä ei ole niin merkittävää vaikutusta kuin viranhaltijalla (kiinteistönomistus), kunnan valtuustolla tai hallituksella.
- Asukasluvultaan pienemmissä kunnissa sisäilmaryhmien työ nähdään merkittävämpänä kuin hierarkkisissa suurissa kunnissa.
- Yhteistyömalleista toimivimmaksi koetaan kunnissa nopeasti jalkautuvat työparit tai ryhmät. Nopea jalkautuminen on myös yksi merkittävimmistä kuntien hyvistä käytännöistä sisäilmatilanteiden hallintaan.
- Ulkoisessa viestinnässä parhaimmaksi käytännöksi kunnissa koetaan, että vastuuviestijä on päiväkotij- ja koulukohteissa kohteen esimies (rehtori tai päiväkodinjohtaja).
- Altistumisolosuhteen ja terveydellisen merkityksen arviointi tehdään pääsääntöisesti moniammatillisessa yhteistyössä.
- Terveydellisen merkityksen arviointi nähdään kunnissa toimivana. Lähtötietoina käytetään useimmiten oire- ja haittailmoitusten määrää ja teknisiä selvityksiä.